

Berényi Zsuzsanna Ágnes

ARADI SZABADKŐMŰVES PÁHOLYOK TAGNÉVSORAI A DUALIZMUS KORÁBÓL (SZABADKŐMŰVESI PÁHOLYNÉVSOROK KELET-MAGYARORSZÁGBÓL II.)

A szabadkőművességnek 1795-ben történt, a Habsburg-birodalom egész területére vonatkozó betiltása után hazánkban sem működhetett nyilvánosan a mozgalom.

Hogy mégiscsak tovább élt a szabadkőművésesség, arra bizonyosság a 18. század legnagyobb magyar szabadkőművese: a Kazinczy Ferenc vezette nyelvújítás és maga a szabadkőművesi elvekre alapozott reformkor. Ennek élén Abafi szerint a szabolcsi szabadkőművesek vezéralakja, az álmosdi „A Becsületességhez” című páholy tagja, Kölcsey Ferenc állt, a reformországgyűlések meghatározó személyisége, nemzeti himnuszunk szerzője.

Ezernyolcszáznegyvennyolc március idusának tizenkét pontjában már a kezdőszavak a szabadkőművesség gondolatait öntötték formába: „Legyen béke, szabadság és egyetértés!” Az elkövetkező tizenkét pont pedig a haladás, a polgári fejlődés, a nemzeti függetlenség, szabadság és emberi egyenlőség szabadkőművesi elveit fogalmazta meg máig élő időszerűséggel.

A tizenkét pont szabadkőművesi ihletettségét bizonyítja az a tény is, hogy a tizenkettedik pontról („Unio Erdéllyel”) Kolozsvárott szabadkőművesi páholyt neveztek el. Az 1886-ban alakult kolozsvári „Unio”¹ páholy nevéhez méltó módon mindvégig a nemzeti célokat tűzte zászlajára.

Az első 19. századi magyarországi páholy Thoma Mihály Ágoston könyvkereskedő buzgó és önzetlen fáradozásának eredményeként, 1848 augusztusában, Pesten létesült. Eredetileg „Kossuth Lajos, a Dicső Fény hajnalához” nevet tervezték a páholynek, de megalakulásakor, augusztusban – feltehetően magának Kossuthnak a kérésére – Kossuth Lajos neve lemaradt a páholynevből. Egyébként Kossuth jelezte belépési szándékát. A december 26-ra tervezett ünnepség elmaradt, mert Hentzi éppen aznap fogta ágyútűz alá a várost. A szabadságharc idején nem nyílt több alkalom páholy alakítására.

Az önkényuralom éveiben szabadkőművesi páholy alapítására gondolni sem lehetett. Csak a külföldi páholyokban folytathattak szabadkőművesi tevékenységet a magyar páholytagok.

Az alkotmányos korszak derengésekor, a hatvanas évek kezdetén alakult meg az első magyar nyelven működő páholy Pesten, „Szent István” páholy néven. Ekkor, 1861-ben teljesült Kazinczy Ferenc vágya, a magyar nyelv használata a szabadkőművesi szertartások során.

A „Szent István” páholy alapítói között a szabadságharc résztvevőit találjuk meg, az önkéntes száműzetésből hazatérő gróf Károlyi Ede, Almásy Pál, Komáromy György, gróf Csáky Tivadar és Kálmán, Lumnitzer Sándor, Polatsek Lajos, báró Vay Béla személyében.

A tizenkilencedik század többi páholyának tagjai is többségükben a szabadságharc résztvevői voltak. Így a páholyok a negyvennyolcas eszmék műhelyeivé váltak. Annak gondolatait folytatták, ápolták a változó és megváltozott körülmények között.

1868-ban a Monarchia külügyminisztere, Magyarország miniszterelnöke, a szabadkőműves gróf Andrássy Gyula közreműködésével a szabadkőművesség ismét megkapta a törvényes működésre az engedélyt. A magyarok már önkéntes száműzetésük idején céltudatosan megkeresték a különféle irányzatú szabadkőművességet, hogy Magyarország számára minél szélesebb körben találjanak támogatókat. Hazatérve ezért megalakították az angol irányzatú jánosrendű és a francia irányzatú latin szabadkőművességet is. Mindkét szabadkőművesség saját nagy-páholyt alapított. Minthogy céljaik közösek voltak, 1886. március 21-én egyesültek Magyarországi Szimbolikus Nagypáhollyá, Pulszky Ferenc, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója, Kossuth egykori követe nagymesterségével.

A páholytagok a tizenkilencedik században már nemcsak magánlakásokban jöttek össze, mint az a tizennyolcadik században szokás volt, hanem kávéházak, szállodák, éttermek különtermeit használták erre a célra. Egyre több páholy épített saját páholyházat. Ezt a sort a kolozsvári „Unio” páholy kezdte meg. Maetz Frigyes tervei alapján ez a páholy építette fel Magyarországon első páholyházát, a Trencsén park tér 8. szám alatt, a 2371. telekkönyv A+1 rendszám, 6971/1–6972 hrsz. alatt, 1890-ben. Felvetődött egy

¹ A páholyról lásd BERÉNYI Zsuzsanna Ágnes 1995.

Nagypárholyház megépítésének a terve is. Ez az egész magyar szabadkőművességet megmozgató, hatalmas vállalkozás vezetett 1896-ra a Budapest, Podmaniczky utca 45. számú palota felépítésére. Az avatási ünnepség az ezredéves kiállítás ünnepségeit megelénkítette. Az újonnan épült Nagypárholyházat a szabadkőművesi jótékony célú intézmények elhelyezésére használták az összefüggések megrendezésén kívül.

A szabadkőművesség ugyanis kezdettől fogva gyakorolta a jótékonyt. Megalakulásuktól kezdve számtalan kérelmet kaptak különféle rászoruló emberektől. Ezeket rendszerint teljesítették. Később a segítséget intézményesítették. Megalakították az emberbaráti intézményeik sorát.

Dr. Kresz Géza 1884 decemberében javasolta a budapesti „Könyves Kálmán az Előítéletek Legyőzéséhez” című páholyban az Önkéntes Mentő-Társaság megalakítását. 1885-ben az egész páholy közreműködésével meg is indult a Budapesti Önkéntes Mentőegyesület működése. Hatására és mintájára a kolozsvári „Unio” páholy 1891. november 8-án alakította meg a Kolozsvári Mentőegyesületet, dr. Haller Károly ideiglenes elnökle alatt.

A Nagypárholyház épületében működött a magyar szabadkőművesség legnépszerűbb intézménye, az „Ingyen Kenyér” és „Ingyen Tej” mozgalom, valamint az „Eötvös Levesosztó Társaság”, az ELOT. Az „Ingyen Tej”-et a budapesti „Minerva” páholy, a másik kettőt az „Eötvös” páholy szervezte. Mintájukra a legtöbb vidéki városban is megalakultak ezek az intézmények. Számos más emberbaráti létesítményt is hoztak létre.

Tevékenységük másik fontos területe a műveltség terjesztése és ápolása, az oktatás fejlesztése volt. A budapesti „Kazinczy” páholynek köszönhető a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat megalapítása. Ennek fiókintézményeit csaknem minden vidéki páholy megindította. A tudományokat úgynevezett Szabad Iskolákon népszerűsítették, szintén országos elterjedtséggel.

Magyarország első kölcsönkönyvtárait is szabadkőművesek alapították: Sopronban a „Széchenyi” páholy, Budapesten a „Deák Ferenc, a Testvériséghez” című páholy.

A tizennyolcadik századi szabadkőműves elődökhöz, gróf Széchenyi Ferenchez, gróf Teleki Sámuelhez, báró Bruckenthal Sámuelhez méltóan múzeumokat is létrehozta. Megalakították a Mentőmúzeumot, Kolozsvárott szabadkőművesi múzeumot, az Erdélyi Kárpát-Egyesület múzeumát és több más közgyűjteményt.

Nagy meggyőződéssel, lelkesedéssel, szeretettel és hozzáértéssel folyton művelték és védtek a magyar nyelvet. Nyelvvédő mozgalmat indított például a

sátoraljaújhelyi „Második Rákóczi Ferenc” páholy, a máramarosszigeti „Tisza” páholy és az orsovai „Vaskapu” kör. A kolozsvári „Unio” páholy nagy szakértelemmel dolgozott ki tervet a magyarság védelmére.

Hasonló céllal működött a *Magyar Nyelvőr* című folyóirat Simonyi Zsigmond, a „Demokrácia” páholy tagjának szerkesztésében. Simonyi Zsigmond a páholyok segítségével az egyetemistákat bevonta a szótárkészítés munkájába, hogy a szegény sorsú diákokat olyan mellékjövedelemhez juttassa, amely egyben tanulmányaikat is segíti. Balassa József ugyancsak a szabadkőművesség támogatásával szervezte meg a „Vándordiák” mozgalmat. Ez országjárás volt, a magyarság jobb megismerésére irányult.

A magyar szabadkőművesség legnagyobb hatású alkotása a „Világ” című napilap megindítása lett. Belső terjesztésű szabadkőművesi lapokat is megjelentettek. Az első ilyen a tizenkilencedik században a temesvári „A Három Fehér Liliomhoz” című páholy kiadásában, Strasser Antal főmester szerkesztésében az „Union”, 1871. december 8-án jelent meg. Ezt követte a „Kelet”, a „Hajnal”, a „Dél”, a „Szabadkőművesi Figyelő” és sok más, jól szerkesztett lap. Egyes páholyok is kiadtak belső terjesztésű lapokat. Köztük a „Galilei” páholy, a beregszászi „Pro Libertate” páholy, a székelyudvarhelyi „Darwin” kör², valamint több más páholy is.

A belső terjesztésű szabadkőművesi lapoknál is nagyobb hatást gyakoroltak a nemcsak szabadkőművesek számára kiadott lapok. Ezeknek a szerkesztését gyakran átvették a szabadkőműves páholyok, rendszerint anélkül, hogy közzétették volna a páholy közreműködését. A szabadkőművesség bekapcsolódása a lapszerkesztésbe minden esetben világosan észrevehető. A szabadkőművesség jelenléte a szerkesztésben színvonal-emelkedést jelentett, tágabb látókört, tudományos igényt, emelkedett felfogást és hazafiasságot. Ilyen, a nagyközönség számára szóló, szabadkőművesek szerkesztette lap lett a pápai „Kölcsey” páholy „Pápai Lapok” c., az aradi szabadkőművesek „Aradi Hétfői Újság” c., az orsovai „Vaskapu” kör „Orsovai Hírlap” c., a „Zsilvölgy” páholy „Petrozsény és Vidéke” c., a „Kossuth Lajos” páholy „Mezőtúr és Vidéke” és Túrkeve” c. folyóirata, valamint számos más lap.

Az ifjúság minden korosztályával megkülönböztetett figyelemmel foglalkoztak. Kezdeményezésükre, elsősorban Beke Manó vezetésével, megalakították az „Any- és Csecsemővédő Egyesületet.” Ennek helyi fiókját mindenütt a páholy gondozta. A középiskolások számára diákkotthonokat alapítottak, hogy a vidéki, szegény sorsú, de tehetséges gyerekek is tanulhassanak. Elsőként a győri „Philantropia” páholy

² A székelyudvarhelyi szabadkőművességről bővebben lásd

BERÉNYI Zsuzsanna Ágnes 2001.

alakított ilyen otthont, majd a budapesti „Petőfi” páholy is követte ezt a példát, de számos más város páholya is alapított diákotthont. Az egyetemistákat ugyancsak támogatták diákotthonok alapításával is. A „Könyves Kálmán az Előítéletek Legyőzéséhez” című páholy tagjai is segítettek a diákokat. A „Petőfi” páholyon kívül hosszasan sorolhatnánk ezeket a diákotthon-alapító páholyokat. Az egyetemi menza több városban létét is a szabadkőműveseknek köszönhette, de mindenütt hozzájárultak a menza fenntartásához.

Külön szabadkőművesi ifjúsági lapot adtak ki. Ezt a nagyváradi „László király” páholy kezdeményezte. Tágabb értelemben szabadkőművesi lap volt a „Cimbora”, hiszen a szabadkőműves Benedek Elek szerkesztette, és sok szabadkőműves munkatársa volt.

Iskolaalapítói tevékenységet is folytattak a magyar szabadkőművesek. A kaposvári „Berzsenyi” páholy iparosiskolát szervezett, csakúgy, mint a petrozsényi „Zsilvölgy” páholy nagyszerű tagjai. Ez utóbbi iskolában előfordultak nem magyar anyanyelvű gyerekek is, hiszen az iparosítás során sikerült néhány ilyen munkást is betanítani a szükséges feladatokra, és az ő gyermekeiket is oktatták ebben a magyar iskolában, méghozzá úgy, hogy azok közül egyesek meg sem tanulták a magyar nyelvet! Az orsovai „Vaskapu” kör külön jutalmakat adott azoknak a nem magyar anyanyelvű tanítónőknek, akik a magyar nyelvet jól tanították. A nemzetiségi vidékeken élő nem magyar anyanyelvű tanárok számára ingyenesen elküldték a „Világ” című lapot.

Különböző haladó szervezeteket hoztak létre a felnőttek számára is, és támogatták őket önzetlenül. Ezek közé tartozott a Tanítók Egyesülete, a Középiszkolai Tanáregyesület, a Választójogi Szövetség, az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület, az Erdélyi Kárpát-Egyesület, a „Kemény Zsigmond” Társaság és még számos más társadalmi egyesület.

Az egész ország számára oly hasznos működésük ellenére 1919-ben, majd 1920-ban betiltották a szabadkőművesség működését Magyarországon. Romániában tovább működhetek, de az újonnan keletkezett román páholyok mindent elkövettek azért, hogy a csaknem kétszáz éves múlttal rendelkező magyar páholyokat megszüntessék vagy legalábbis beolvasszák a román páholyokba, nyelvüket románra cserélve.³ A magyar páholyok azonban szívósan ellenálltak ennek a törekvésnek. „Külföldi” segítségre nem számíthatnak. Egyedül a betiltott magyar szabadkőművesség igyekezett támogatni a Romániához került magyar páholyokat. Ekkor a titokban tovább működő Magyarországi Szimbolikus Nagypáholy élén Balassa József nagymester állt. Az egész világ szabadkőművessége

nagy tisztelettel vette körül Balassa Józsefet és a magyar szabadkőműveseket, a betiltó intézkedések ellenére, sőt hősiességüket méltó elismeréssel kísérték. Balassa József minden befolyását latba vetette, tanácsaival ellátta Erdély magyar szabadkőműveseit, így magyar nyelvű működésüket megőrizhették egészen 1937-ig. Ekkor a kormányzati nyomásnak engedve a román szabadkőművesség behódoló nyilatkozat kíséretében önként feloszlatta magát. Ez a feloszlás egyben a magyar szabadkőművesek hivatalos tevékenységének is a végét jelentette Erdélyben.

Kik voltak azok, akik ezt a sok, többségükben máig is élő intézményt létrehozták, majd fenntartották? A továbbiakban az Országos Levéltárban található kiadatlan páholyanyagokból a kelet-magyarországi páholyok tagnévsorait közlöm a 19–20. századból. A névsorokat a városok ábécé-sorrendjében állítottam össze. Ha egyazon városban több páholy is volt, akkor a páholyok tagnévsorait a páholynevek ábécé-rendjében adom közre. A páholyok névsoraiban rendszerint a foglalkozásokat is megjelölik. A közlésben – amennyiben rendelkezésemre állnak erre vonatkozó adatok – a foglalkozásokat sem hagyom ki. A névsorok legtöbbször kézírásban maradtak meg. Az egyes nevek több változatban szerepelnek. Mindegyik változatot megjegyzem.

ARAD

Arad szabad királyi városában 1891-ben 42 052 lakos élt. Köztük a Pallas Lexikon szerint 25 901 magyar, 5626 német, 7873 román és 1704 szerb nemzetiségű volt. A légszuszvillágítással és lóvonattal ellátott város ékessége a díszes megye- és városháza, a színház és a Szabadság téren a szabadkőműves Zala György szobrászművésznek a szabadságharc tiszteletére készült gyönyörű emlékműve lett.

A gyorsan iparosodó, virágzó kereskedelemmel rendelkező város iskolahálózata is egyre gazdagodott. Királyi főgimnázium, állami főreáliskola, tanítóképző, zeneiskola, kereskedelmi iskola, két községi polgári iskola, iparostanuló tanfolyam, magán leánynevelő intézet és görögkeleti szeminárium működött az igen jelentős városban. Sokféle könyvtára: a báró Orczy-féle, a Vásárhelyi-féle, az ifjúsági és tanári könyvtár a gimnáziumban, a három napilap, a havonta kétszer megjelenő Házi Közlöny és a város művelődési intézményei a lakosság igényeit bizonyítják, és ki is elégítik abban a korban.

A hely jelentőségét mutatja az is, hogy Aradon már 1132-ben országgyűlés zajlott. A város történelmének legemlékezetesebb eseményei azonban az 1848–49-es forradalomhoz és szabadságharcához kap-

³ A témához lásd BERÉNYI Zsuzsanna Ágnes 2000.

csolódnak. Ezek a történelmi emlékek határozták meg a város életét a következő időszakban.

A polgárosodás, a művelődés és a szabad szervezkedési lehetőség jeleként, annak eredményeképpen alakultak meg a tizenkilencedik század hetvenes éveiben Arad első szabadkőműves páholyai.

A páholyok tagjai a város értelmiségét, hivatalnok-retegét és kereskedő-iparos lakosságát képviselték.

Az Országos Levéltárban Arad négy szabadkőművesi páholyának iratai találhatóak meg kiadatlanul. A négy páholy közül kettőnek a neve szabadkőművesi fogalmat jelent. Ez a tizenkilencedik században gyakori páholynévadási módszer volt. Az egyik latin formában fordul elő. Ez sem egyedülálló a magyar szabadkőművesi páholynévadás rendszerében. Valószínűleg ez a névalak általánosabbnak tűnt, ezért alkalmazták. A másik két aradi páholynev a leggyakoribb páholynévadási módot alkalmazta, mert jeles személyiség nevét használták fel a páholynev választásakor. Még hozzá mindkét jelesség „kötény nélküli” szabadkőműves volt, vagyis nem volt tagja a szabadkőművességnek formálisan, de viselkedésével, tetteivel megérdemelte, hogy példaképpen kövessék a szabadkőművesek.

Fraternitas (Testvériség) Páholy

Az Országos Levéltár P 1082 „Fraternitas” páholy Arad V.4. csomó 100. lap, annak háta és a 102. lap szerint 1870. december 28-án a temesvári „Hunyad” páholyból Bettelheim Vilmos, Lukácsy Miklós, Szailer Emil, Probst Vilmos, Priegl György, Junga József és Vas Mátyás „Fraternitas” név alatt skót szertartású páholyt alapított Aradon

Az 1871. január 24-én megtartott választások alkalmával döntöttek a tisztségviselők kiválasztásában. A magyar szónok Pécskán, a többiek Aradon laktak.

1. Bettelheim Vilmos könyvkereskedő – székemester.
2. Lukácsy Miklós takarékpénztári vezértitkár – helyettes székemester.
3. Szailer Emil kereskedő – első felügyelő.
4. Schaffer Emil kereskedő – első felügyelő
5. Ifj. Andrányi Károly kereskedő – helyettes első felügyelő.
6. Kneffel Károly kereskedő – helyettes második felügyelő.
7. Tabajdy Károly kincstári ügyész – magyar szónok.
8. Horváth Ferencz földbirtokos – német szónok.
9. Redl Jakab bankigazgató – levelező titkár.
10. Jankó József megyei ügyész – titkár
11. Kohn Gyula kereskedő – helyettes titkár.
12. Dr. Schuster Illés orvos – fővizsgáló.
13. Junga József takarékpénztári hivatalnok – szertartásmester.
14. Éliás Áron kereskedő – helyettes szertartásmester.

15. Probst Vilmos magánzó – kincstárnok.

16. Szentpétery Antal takarékpénztári hivatalnok – alamizsnás.

17. Tagányi István ügyvéd – magyar vizsgáló.

18. Ifj. Steinitzer József kereskedő – német vizsgáló.

19. Árkay Jakab városi főmérnök – építőmester s könyvtárnok.

20. Dratsay Zsigmond városi telekkönyvvezető – zászlótartó s pecsétőr.

21. Kerschek Imre földbirtokos – kardhordó.

22. Priegl György kereskedő – templomőr s második építőmester.

23. Vas Mátyás vendéglős – banketmester.

Megalakulásuktól fogva gyakorolták a jótékony-ságot. Szegény iskolás gyerekek sorát felruházták. Pályázatot írtak ki a tanítóképző intézeti növendékek részére tanulmányi eredményük javítása érdekében. Az aradi elemi iskola idegenajkú diákjai számára külön díjat alapítottak, hogy a magyar nyelvet jól tanulják.

1872-ben az aradi „Széchenyi” páhollyal szövetségi szerződést kötöttek. Minden erejükkel igyekeztek megnyerni az egyetlen román jelentkezőt, hogy felvegyék a páholyba. Ezzel a két nép között a kívánatos békét törekedtek szolgálni.

A páholy iratai között 1872-ből, 1873-ból, 1874-ből, 1876-ból, 1877-ből való és egy keltezés nélküli névsor maradt fenn. 1872-ben volt a legnagyobb a létszám: százkét fő. Ezeket a névsorokat „egyesítettem”, és ábécé-rendbe állítva közlöm a páholytagok neveit.

1. Ifjabb Andrányi Károly borkereskedő.
2. Dr. Arányi Lajos orvostudor.
3. Atzél Péter Arad vármegye főispánja, földbirtokos. (Másutt Aczél.)
4. Árkay Jakab vasúti főmérnök.
5. Bakos Sándor gazdatiszt.
6. Bartók István kereskedő. (Másutt Bartóky.)
7. Benedek László ügyvéd.
8. Bettelheim Vilmos kereskedő, könyvkereskedő.
9. Bisztriczky József kereskedő.
10. Blau Bernát borkereskedő.
11. Bodroghy István királyi törvényszéki bíró, elnök.
12. Bogdánffy Gergely ügyvéd.
13. Buchwald Ödön magánzó, földbirtokos.
14. Dr. Darányi János vármegyei főorvos, ki saját költségen kórházat alapított, és most azon van, hogy néhány év múlva a páholy tulajdonába átadja a kórházat.
15. Deabsay (?) hivatalnok, nyomdász.
16. Dratsay Zsigmond városi tanácsnok.
17. Durst Mihály tanító.
18. Eckhardt Ede intézeti közg.
19. Éliás Ármin kereskedő.
20. Eisner György tanító.
21. Eisner János kereskedő.

22. Faldek Ferencz szabómester.
23. Farkas Menyhért bérlő, birtokos.
24. Felix Ákos ügyvéd.
25. Findel Zsigmond bankhivatalnok.
26. Fischl Zsigmond bank kereskedelmi titkára.
27. Flescher Károly gazdatiszt. (Másutt Fleischer.)
28. Fleyder Vilmos gazdatiszt.
29. Gaál Sándor birtokos.
30. Grünzweig Adolf tanár, karmester, orgonista.
31. Gyöngyössy Rudolf tanító.
32. Gyulai István könyvnyomdász.
33. Haár Antal (?).
34. Haas Manó biztosítási ügyvéd, ügynök.
35. Heeger János zenetanító, zenetanár.
36. Heim János tanító.
37. Hirschmann Nándor orvos.
38. Dr. Herzfeld Sándor orvostudor.
39. Horváth Ferencz földbirtokos és városi tanácsos.
40. Dr. Hudetz Ferencz sebész, városi orvos.
41. Ifj. Hudrányi Károly kereskedő.
42. Jankó József királyi járásbíró, alügyész, megyei ügyész.
43. Junga József takarékpénztári hivatalnok, kereskedő, gyógyszerész.
44. Junga Sándor bérlő, földbirtokos, gazdász.
45. Kemény Mihály (?).
46. Kemtel Antal gazdatiszt.
47. Kerschek Imre magánzó, földbirtokos.
48. Kneffer Károly nagykereskedő.
49. Kohn Gyula biztosítási hivatalnok, kereskedő.
50. Konstantiny György megyei árvaszéki elnök.
51. Kontra Rezső kereskedő. (Másutt Konthra, Kontur, Kontros.)
52. Kövér Gusztáv birtokos.
53. Krispin József kereskedő.
54. Latzkó Adolf kereskedő.
55. Lichtenstein József kereskedő.
56. Lukátsy Miklós vasúti tiszt, takarékpénztári vezetőtitkár. (Másutt Lukácsy.)
57. Lustig Adolf kereskedő.
58. Idősebb Mittelmann Ferencz szeszgyáros, kereskedő.
59. Ifjabb Mittelmann Ferencz D. szeszgyáros és kereskedő.
60. Mittag József tanár.
61. Nagy Miklós tanító, tanár.
62. Neumann József kereskedő, gyógyszerész.
63. Nicora Dávid hivatalnok. (Másutt Nikora.)
64. Omoszta Szilárd (?). (Másutt Ombfert.)
65. Parca György királyi alügyész. (Másutt Pancz, Parcer, Parecz.)
66. Pintér Gyula biztosítási hivatalnok.
67. Pollák Károly ügyvéd.
68. Predl Jakab kereskedő.
69. Priegl György kereskedő, üvegkereskedő.
70. Prosst Vilmos magánzó. (Másutt Probst.)
71. Ratkó István árvaszéki elnök. (Másutt Raskó.)
72. Redl Jakab kereskedő, bankigazgató.
73. Reich Alfréd hivatalnok.
74. Reich Zsigmond könyvvivő.
75. Reicher Béla városi főpénztárnok.
76. Reicher Jakab kereskedő.
77. Recholcz Ferencz kereskedő. (Másutt Reinholz.)
78. Reinhardt Adolf magánzó, kereskedő. (Másutt Reinhardt.)
79. Rezer Nándor biztosítási hivatalnok. (Másutt Reczer.)
80. Réthy Lipót könyvnyomdász.
81. Riegl György kereskedő.
82. Riesz Miklós tanító.
83. Ring Károly gyógyszerész.
84. Rochel János gazdász. (Másutt Rochet.)
85. Rosenblück Miksa aranyműves. (Másutt Rosenblük.)
86. Róth Nándor ügyvéd, városi tiszt, alügyész.
87. Roth Samu kereskedő.
88. Rotter János magán-reáltanodai igazgató.
89. Rozsnyai Mátyás gyógyszerész.
90. Sharl Samu kereskedő.
91. Scharl Sándor kereskedő.
92. Schaffer Adolf gyógyszerész. (Másutt Schöfflerl, Schaffel.)
93. Schneineck Nándor jószágigazgató.
94. Schulhof Károly kereskedő. (Másutt Schülhof.)
95. Dr. Schuster Illés orvos. (Másutt Schusztter.)
96. Simay Ede birtokos.
97. Simay István tanító, tanár.
98. Singer Gyula kereskedő.
99. Sommer József kereskedő.
100. Somor József kereskedő.
101. Sonnenfeld Antal kereskedő.
102. Spitzer Rudolf kereskedő.
103. Straöbl Ferencz kereskedő. (Másutt Ströbl.)
104. Steiner Adolf kereskedő, gyáros, gyárigazgató.
105. Steinhart János asztalosmester.
106. Ifjabb Steinitzer József ügynök, kereskedő. (Másutt Steiniczter.)
107. Stern Lipót kereskedő, vésnök.
108. Strasser Gyula kereskedő.
109. Svábi Ferencz építész. (Másutt Svábl, Schwab.)
110. Szabó József tanítóképezdei tanár.
111. Szailer Emil kereskedő.
112. Szalay Emil operaénekes.
113. Szekrényi Péter kereskedő
114. Szekrényi Rezső kereskedő.
115. Ifjabb Szenátor József biztosítási ügyvéd.
116. Szentpétery Antal, aradi takarékpénztári főpénztáros.

117. Tabajdy Károly megyei alispán, azelőtt megyei főjegyző, az „Aradi Lapok” szerkesztője.
 118. Tagányi István ügyvéd.
 119. Tavasi József (?).
 120. Tiszti Lajos r. levéltárnok, újságíró, az „Alföld” szerkesztője.
 121. Turay Antal gazdász. (Másutt Túray.)
 122. Ulvivayi István birtokos. (Másutt Uhrinyi.)
 123. Urbányi Béla városi árvaszéki jegyző, előadó, ülnök. (Másutt Urbinyi.)
 124. Urbányi János hivatalnok, városi főkapitány-h., majd főkapitány.
 125. Urszinyi József (?)
 126. Uschitz Lipót építész. (Másutt Urschütz.)
 127. Vagács Mihály cipész, kereskedő. (Másutt Vagács.)
 128. Vaganó Mihály intézeti pénztáros..
 129. Varga János ügyvéd.
 130. Varjassy József ügyvéd.
 131. Vas Mátyás birtokos, vendéglős. (Másutt Vass.)
 132. Várszegh Béla gyógyszerész. (Másutt Varságh, Várságh.)
 133. Vásárhelyi Dezső hivatalnok, megyei főjegyző.
 134. Vertács István fakereskedő, építész. (Másutt Verbán.)
 135. Vidorosky János mérnök. (Másutt Vidroszky.)
 136. Vinkler Vilmos gyáros, bőrgyáros. (Másutt Winkler.)
 137. Volnor Bernát kereskedő. (Másutt Volasz.)
 138. Vörös Pál, Arad város polgármestere.
 139. Wahrmann Jakab ügyvéd.
 140. Weiss Károly királyi államügyész.
 141. Weschliht Lipót építész, kőműves vállalkozó.
 142. Ifjabb Wittelmann Ferencz kereskedő.
 143. Wittelmann Ferencz gyártulajdonos.
 144. Zadravác Ödön tanító.

Összetartás Páholy

1888. november 26-án az akkor már Aradon nem működő, vagy szabadkőművesi kifejezéssel élve: „elaltatott”, skót irányzatot követő „Fraternitas” és jánosrendű „Széchenyi” páholyt új életre keltette kilenc szabadkőműves. Nevük sorban a következő: Bing Ede, Bóhm Lajos, Institoris Kálmán, Krispin József, Kristyóry János, Lukácsy Miklós, Máдай Mátyás, Millig József és Rozsnyai Mátyás. Kristyóry János házában gyűltek össze. Kristyóry később zenetermeit és egyéb helyiségeit is rendelkezésre bocsátotta a páholy céljaira.

A páholyban iparosok, kereskedők kisebb számban fordultak elő, inkább az értelmiségi hivatalnokréteg volt túlsúlyban.

A kezdeti, egyének alkalmi támogatását követő gyakorlat után jótékonyági intézmények sorát hozták létre.

Népkonyhát, Ingyen Kenyér – Ingyen Tej Egyesületet, Lázár Egyesületet alapítottak a városban az országos szabadkőművesi mozgalom helyi fiókjaként.

Megszervezték a helyi Széchenyi Társaságot, az iparos tanulók erkölcsi védelmére ügyeltek, segítettek az elítélteknek, hogy a szabadulásuk után a társadalomba beilleszkedjenek, támogatták az egész magyar szabadkőművesség intézményeit: a Szünideji Gyermektelepet, a győri „Philantropia” páholy diákkotthonát, a „Világ” és a „Huszadik Század” című lapot és a többi létesítményt.

Kivették a részüket a közös szabadkőművesi mozgalmakból: az állami anyakönyvezésért és az általános, titkos és egyenlő választójogért, valamint a kötelező, ingyenes népoktatásért együtt harcoltak valamennyi magyar szabadkőművessel.

A város művelődési és népjóléti intézményeiben, azok vezetésében mindenütt megtalálhatók voltak a páholy tagjai. Így elmondható, hogy a város irányítása tőlük függött.

Elsőrendű kötelességüknek tartották, hogy a szabadságharc emlékét ápolják. Az aradi tizenhárom vértanúról kellő ünnepélyességgel minden esztendőben megemlékeztek. A kivégzés ötvenedik évfordulóján országos ünnepséget rendeztek. A még akkor élő negyvennyolcas hadfiakat egyénileg és intézményesen is támogatták. A Honvédmenháza rendszeresen segítézték. Besze János egykori honvédőrnagyot, a „Könyves Kálmán, az Előítéletek Legyőzéséhez” című páholy főmesterét öregségében haláláig gyámolították, majd síremlékét felállították, és szobrát elkészíttették a páholy számára.

Új páholyházukat 1904. október huszonegyedikén avatták.

Az Országos Levéltár a következő évekből őrzi kiadatlanul a páholy névsorát: 1891, 1894, 1898, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1912, 1913. Ezek között a legnagyobb létszám 1898-ban volt: százhárom fő.⁴

A névsorokat „egyesíttem”, a következőképpen:

1. Auerbach Miksa magánzó.
2. Ábrai Lajos kereskedelmi akadémiai igazgató. (Másutt Ábray.)
3. Babó Iván aljárásbíró.
4. Balás Béla országgyűlési képviselő.
5. Balás János királyi közjegyző.
6. Balás József királyi közjegyző.
7. Balázs István megyei fővédnök.
8. Dr. Barabás Béla ügyvéd, országgyűlési képviselő.
9. Barkó Ferencz vágóhídi igazgató.
10. Bauer Gyula iparos.
11. Ifjabb Bácskai Béla orvos.
12. Bene Gábor királyi járásbíró.

⁴ MOL P 1083 XLII, 104-105. csomó és P 1134 22. 18. cs.

13. Benedek Béla ügyvéd, országgyűlési képviselő.
14. Benkő Kálmán állami tanítóképzői gyakorló iskolai tanár.
15. Bettelheim Manó (?).
16. Békés Gyula színész.
17. Bing Béla borkereskedő.
18. Bing Ede kereskedő, nagykereskedő.
19. Bing János borkereskedő.
20. Bleier Ármin gyáros, gyárigazgató.
21. Dr. Bock Bálint ügyvéd.
22. Dr. Bock Róbert ügyvéd.
23. Boksán Szever szolgabíró. (Másutt Bozsán.)
24. Böhm Adolf takarékpénztári igazgató.
25. Böhm Lajos, MÁV, felügyelő, főfelügyelő.
26. Braun Ede cégvezető.
27. Bringarten Henrik közjegyző. (Másutt Brengarten, Brengarten.)
28. Dr. Brück Gyula orvos.
29. Brüchler Károly takarékpénztári igazgató, vezérigazgató. (Másutt Büchler.)
30. Csepreghy Mihály mérnök.
31. Dr. Csillag Ignác orvos.
32. Ifjabb Czeider István iparos. (Másutt Czeiler.)
33. Czineraz Adolf kereskedő. (Másutt Czinczán, Czinczár.)
34. Cziráki Márton igazgató-tanító.
35. Dabiáski József iparos, gyáros, kereskedő. (Másutt Dobiaschi, Dobiarchi, Dobiarchi.)
36. Darvas Lajos állami építési hivatali mérnök.
37. Dekker Kálmán Fonciere biztosítási titkár.
38. Deutsch Ferenc, MÁV, hivatalnok.
39. Eckhart Ede takarékpénztári titkár.
40. E. Illés László hírlapíró, kereskedelmi és iparkamarai titkár.
41. Éliás Jakab siketnéma intézeti igazgató.
42. Faldek Ferenc iparos, szabó.
43. Dr. Fehér Manó ügyvéd.
44. Fejér Gyula kereskedő.
45. Fiszek István nyugalmazott honvéd százados. (Másutt Fixek.)
46. Fodor Gyula takarékpénztári titkár.
47. Fodor Zsigmond mérnök.
48. Foldes János királyi főerdész, erdőmester.
49. Francsics Vincze nyugalmazott főgimnáziumi tanár.
50. Frátrics Pál lapkiadósági alkalmazott.
51. Gebhart István üvegkereskedő. (Másutt Gotthart.)
52. Gück Károly mészáros.
53. Goldfeld Jakab bankhivatalnok.
54. Grén Nándor rendőrkapitány, alkapitány. (Másutt Geén.)
55. Gyulai István nyomdatulajdonos.
56. Halász Jenő, CSÉV, mérnök, főmérnök.
57. Haszlinger Ferenc főgimnáziumi tanár. (Másutt Haslinger.)
58. Haubert Nándor gazdatiszt, uradalmi tisztartó.
59. Hegyi Albert kereskedő.
60. Hollander Ignác kereskedő.
61. Institoris Kálmán városi főjegyző. (Másutt Institoris.)
62. Kabdebó Lajos felső kereskedelmi iskolai tanár.
63. Kass Lajos uradalmi számtartó. (Másutt Kasi.)
64. Kazaliczky Antal színész.
65. Kallner Pál bányaigazgató. (Másutt Köllner.)
66. Keller Izso királyi állami építési hivatali főmérnök.
67. Dr. Keresztes Gyula megyei főispán, ügyvéd.
68. Kilényi János városi számvevő.
69. Kilényi Lajos városi alszámvevő.
70. Kiss Ferencz ipartestületi titkár.
71. Kocsis Lajos építész, műépítész. (Másutt Kotsis.)
72. Koher József bádogosmester. (Másutt Kohn.)
73. Kohn S. N. kereskedő.
74. Koller János törvényszéki bíró.
75. Koncz Gyula, MÁV, főellenőr.
76. Kossuth Pál gyógyszerész.
77. Kovács Aladár magyar királyi erdész.
78. Kováts Ferenc magyar királyi adótárnok.
79. Kovács Vince polgári iskolai tanár.
80. Köller János járásbíró, királyi törvényszéki bíró.
81. Köllner Pál bányaigazgató.
82. Krécsy Béla tanár, főreáliskolai tanár.
83. Krispin János zeneiskolai igazgató.
84. Krispin József kereskedő, zeneműkereskedő.
85. Kristyóry János iparos, iparkamarai elnök.
86. Kugel Leő vaskereskedő.
87. Lautner Mátyás községi iskolai tanító.
88. Lendvai Sándor biztosítási hivatalnok, Magyar Általános Biztosító titkára. (Másutt Lendvai.)
89. Leopold Zsigmond birtokos, gyáros.
90. Lilienberg Aladár magyar királyi erdész.
91. Lilitenges Sándor földbirtokos, gazdálkodó. (Másutt Lilienberg.)
92. Lukácsy Miklós takarékpénztári igazgató.
93. Mandl Vilmos, dr., ügyvéd.
94. Marsch Gyula kereskedő. (Másutt Maresch.)
95. Dr. Marcell Vilmos ügyvéd.
96. Marinkovits Péter igazgató tanító.
97. Marosi Miklós fogalmazó.
98. Máдай Mátyás polgári iskolai tanár.
99. Sz. Mezey Béla földbirtokos.
100. Miklós Farkas telekkönyvvezető.
101. Millig József városi iskolai felügyelő.
102. Molnár Mihály cipész, kisegítő.
103. Nagy Antal gazdatiszt.
104. Nagy Sándor, MÁV, ellenőr.
105. Nesnera Aladár, fa-és fémipari iskola igazgatója.

106. Neumann Adolf gyáros.
 107. Neumann Ármin borkereskedő.
 108. Neumann Dániel gyáros.
 109. Neváth István cipész.
 110. Német József, MÁV-alkalmazott, mérnök, MÁV-mérnök. (Másutt Németh.)
 111. Nikolits Döme ügyvéd.
 112. Obetkó Kálmán magánzó, kereskedő.
 113. Dr. Ormai Mór járási orvos. (Másutt Ormi.)
 114. Ottenberg Tivadar takarékpénztári igazgató.
 115. Páskuj János közjegyző. (Másutt Páskay.)
 116. Pfeiffer János polgári iskolai és felső kereskedelmi iskolai igazgató.
 117. Philipp Mihály czipész.
 118. Pogonyi Nándor királyi alügyész.
 119. Pohl Ödön biztosítási ügynök, kereskedő.
 120. Polgár Sándor színész.
 121. Jacob Porges biztosítási hivatalnok.
 122. Dr. Prohászka László orvos.
 123. Preissinger József elemi iskolai igazgató. (Másutt Preisinger.)
 124. Dr. Priege István ügyvéd. (Másutt Priegl.)
 125. Probst Mihály építész.
 126. Ransburg Zsigmond borkereskedő. (Másutt Raisburg.)
 127. Reiknhardt Gyula bútorgyáros. (Másutt Reinhart.)
 128. Reisinger Sándor építészmérnök.
 129. Réthy Lipót könyvnyomda-tulajdonos.
 130. Réthy Viktor nyomdatulajdonos.
 131. Révész Nándor kereskedő, könyvkereskedő, Fonciere biztosítási ügynök.
 132. Ring Géza takarékpénztári igazgató.
 133. Roboz József siketnéma iskola igazgatója.
 134. Sátor József főgimnáziumi tanár.
 135. Schelk József megyei főjegyző. (Másutt Schill.)
 136. Schaffer György elemi iskolai igazgató.
 137. Schill József Arad megye főjegyzője.
 138. Schwarz János nagykereskedő.
 139. Schwiegl Gyula állami elemi iskolai igazgató, felső kereskedelmi iskolai tanár.
 140. Shillig József iskolai felügyelő.
 141. Simay István nyugalmazott iskolai felügyelő.
 142. Dr. Somogyi Gyula felső kereskedelmi iskolai tanár.
 143. Stauber József lapszerkesztő.
 144. Steigerwald Alajos asztalosmester.
 145. Dr. Steiner János ügyvéd.
 146. Szántó Gyula számellenőr.
 147. Szathmáry Géza állami gyermekmenhely gondnoka.
 148. Székely Salamon főreáliskolai tanár.
 149. Széll Ernő posta és távíró felügyelő.
 150. Széll Pál királyi aljegyző, aljárásbíró.
 151. Tabakovits Emil építész, műépítész.
 152. Tabakovszky Sámuel műépítész.
 153. Tauner József biztosítási titkár.
 154. Tenner József biztosítási hivatalnok.
 155. Tisch Lajos igazgató-tanító.
 156. Dr. Tisch Mór városi tb. főorvos.
 157. Ungár Ármin könyvkereskedő.
 158. Varjassy Árpád királyi tanfelügyelő.
 159. Varjassy Lajos városi tanácsos.
 160. Berbos Ádám iparos, bútorgyáros.
 161. Wágner J. Ágoston polgári iskolai tanár, községi tanító.
 162. Ifjabb Werner Miklós orvos.
 163. Dr. Werner Miksa orvos.
 164. Weisz Márk gyáros.
 165. Weisz Mór gyáros.
 166. Weisz Sámuel gyáros.
- Az aradi „Összetartás” páholy azok közé a romániai magyar páholyok közé tartozott, amelyek a magyarországi betiltást követően is tovább működtek. Az Országos Levéltárban ugyan erre vonatkozó iratot nem találtam, de az Új Magyar Központi Levéltárban (azóta egyesült az Országos Levéltárral) három levélre bukkantam. Mindhárom Deutsch Andor írta Balassa József nagymesterhez. Deutsch Andor ügyvéd volt – az aláírás szerint – az aradi „Összetartás” páholy főmestere. A levelek 1928-ból és 1929-ből valók.
- Ugyancsak az Új Magyar Központi Levéltár őriz egy levelet 1937. január 19-ről. Balassa Józsefhez írták. A levél írója aradi ügyvéd, az „Összetartás” páholy tagja: Szöllősi Zsigmond.
- Több irat nem került elő az aradi páholy anyagából.

Petőfi Páholy

A páholynev megválasztásában is a hely szellemének megfelelően a szabadságharcra utaltak. Céges papírjaikon a költő arcképe látható. Számos, a páholyhoz intézett levél címzésében hibásan írták a költő nevét. Így: „Petőfy”!

Ez a jánosrendű páholy 1871. május 24-én kezdte meg tevékenységét, szerdai napon, saját házában Újaradon, Fő utca 264. szám alatt. A választások eredményeképpen a székmester Schneller Ármin, első felügyelő Spitzer Benő, második felügyelő Türk Ottó, helyettes székmester és titkár Foitsek Károly, szertartásmester Martini Mátyás, kincstárnok ifjabb Bíró Imre, levéltárnok Fűvessy József lett. Később Bíró Imre került a páholy élére.

Szoros kapcsolatot tartottak a budapesti „Petőfi” páhollyal.

Páholyalapot létesítettek. „Fiútápinzet” létesítését tervezték a budapesti „Petőfi” páholy, valamint a

győri „Philantropia” páholy alapította hasonló intézmény mintájára.

Anyagi okok miatt a nagy lendülettel megindított páholy már az 1877-es év végén elhatározta a feloszlását.

Az Országos Levéltárban⁵ csak egyetlen névsort őriznek erről a páholyról, de a viszonylag kis számú egyéb iraton található nevekkel ezt a rövid, mindössze tizenhét nevet tartalmazó névsort ki tudtam egészíteni.

Ennek tulajdonítható viszont, hogy viszonylag sok név mellől hiányzik a foglalkozás megjelölése. A szöveg ugyanis erre általában nem utalt. Az így összeállított névsor a következő:

1. Altmann Frigyes (?).
2. Beisz Lőrincz magánzó.
3. Bíró Imre földbirtokos.
4. Bíró István (?).
5. Breiche Rezső (?).
6. Foitsek Károly főszámvivő.
7. Fritsch Károly (?).
8. Fritz Róbert (?).
9. Froitsch Károly (?).
10. Fröhlich Gusztáv földbirtokos.
11. Füvessy József (?).
12. Gissing József serfőző.
13. Hrusek Béla gazdász.
14. Jeszenszky Ignác jegyző.
15. Jiraszek Ferencz építész.
16. Köppich Mihály gazdatiszt.
17. Kóváry Traján jegyző.
18. Kron Kázmér fakereskedő.
19. Losonczy Ármin (?).
20. May Ignác gazdatiszt. (Másutt Máj.)
21. Martiny Mátyás asztalosmester. (Másutt Mártini.)
22. Pajor Imre (?).
23. Palkovics György földbirtokos.
24. Preisz Lőrincz (?).
25. Reich Rezső szitamester. (Másutt Reiche.)
26. Róibél Antal (?).
27. Rombauer József (?).
28. Dr. Schneller Ármin orvos.
29. Türk Ottó (?).
30. Varga Pál (?).
31. Vojcsik Lipót (?).
32. Weil József cipésmester.

Széchenyi Páholy

Ismét egy ezernyolcszáznegyvennyolcas politikusra esett a választás a páholynev keresésekor. Széchenyi Ferenc, a páholy névadójának édesapja szabadkőműves volt.

Az Országos Levéltár P 1081 VI. 2. cs.-ban található a „Széchenyi” páholy Arad című kiadatlan iratok között, hogy mind a tíz páholyalapító Aradon született, és a temesvári „Három Fehér Liliomhoz” című páholy vette fel őket.

Ezernyolcszázhetvenben éppen a „Széchenyi” páholy alapítása céljából léptek ki a temesvári páholyból.

Az aradi „Széchenyi” páholy 1871. január 23-án este hét órakor alakult meg. A páholyalapítók névsora a következő:

- Bing Ede kereskedő.
Blau Henrik kereskedő.
Eckel Gyula gyáros.
Goldscheider Henrik szerkesztő.
Makovicz János lapmunkatárs.
Scmeter Ármin orvos.
Schmidt Bernát tanító.
Schmidt Jakab tanító.
Szabadkay Sámuel tanító.
Traytler Lajos gyáros.

A páholy taglétszáma még abban az évben ötvenhétre, 1875-ig százhétre nőtt. A levéltár kiadatlanul őrzi Institoris Kálmán „köz- és váltóügyvéd, Kereszt utca 25.” céges papírján 1871. június 19-i keltezéssel a páholy tagjainak névsorát, megelőzően a tisztségviselők nevét.

A páholy választott vezetője Frits Róbert törvényszéki bíró. Helyettese Pálffy József mérnök. Első felügyelő Eckel Gyula gyáros. Második felügyelő Steinitzer Károly törvényszéki bíró. Jegyzőkönyvvezető titkár Hepes Miklós törvényszéki bíró. Szónok Dr. Robitsek Ágoston ügyvéd. Levelező titkár Institoris Kálmán főjegyző. Szertartásmester Bing Ede kereskedő, Brüll Kálmán gőzmalomigazgató. Kincstáros Trinner Károly kereskedő. Levéltárnok Blau Henrik kereskedő.

A páholy tizenhárom pontba foglalt alapszabályrendszere célként tűzi ki, hogy „Nemzeti szempontból a szabadkőművességnek oda kell törekednie, hogy a hazájában élő valamennyi nemzetiségek javát, becsületét és egyesülését egy közös célra előmozdítsa és fenntartsa; szeresse és tisztelje hazáját.”

Kötelessége, hogy „ha alkalma van, járuljon hozzá az ifjúság neveléséhez és kiképzéséhez, miszerint az isten és hazaszeretet minél korábban kicsírázzék az ifjú szívekben, mert az igazi vallásos népnevelés az állam támoszlopa és főfeltétele a legnagyobb családi boldogságnak.”

Hatalmas lendülettel fogtak munkához. A nagymesternek ezernyolcszázhetvenötben javasolták, hogy Pesten a szabadkőművesség állítson fel táp- és nevelőintézetet. Ebben az előítéllettől mentes nevelést valósítsák meg. Csak az a kérdés, hogy van-e Ma-

⁵ P 1081 4. tétel. X 3. cs. és P 1134 24. 18. cs.

gyarországon tíz olyan páholy, amelyik erre a nemes célra kilencszáz-kilencszáz forintot tud adni. Az intézet végül megalakult.

1883-ban a „Széchenyi” páholy szövetséget ajánlott az aradi „Fraternitas” páholynak közös helyiség használatára. Ettől kezdve a két különböző szertartású páholy nagy egyetértésben használta ugyanazt a helyiséget.

Ez a két páholy alapítvány létesítését tervezte a „cholera-járvány következtében szülők nélkül maradt vagyontalan árvák ellátására.” Ennek céljára húsz krajcár egységárban sorsjegyeket bocsátottak ki.

Az élénk páholyélet mellett meglepő, hogy már az ezernyolcszázhetvennyolcas évben felvetődött a páholy feloszlásának gondolata. Május tizedikén azonban még hét „mester”, tehát a páholy hét igen megbecsült tagja élt a jogával, és kitartott a páholy működtetése mellett. A „Széchenyi” páhollyal közös helyiségben dolgozó „Fraternitas” páholyban is eluralkodott a levert hangulat. Azok felfüggesztették a munkájukat. A helyiség bérleti díját a „Széchenyi” páholy nem tudta egyedül fizetni, ezért időnkint átengedték megfelelő díjazásért az aradi ipartestületnek. Akkor a páholyhoz huszonnyolcan tartoztak.

Anyagi okok miatt 1880. május 31-én Belányi Ferenc, a Nagypáholy irodaigazgatójának elnöklése mellett Auerbach Miksa, Frits Róbert, Institoris Kálmán, ifjabb Kristyory Gábor, Máday Mátyás, Makó Róbert páholytagok kimondták a feloszlást. Ugyanazon év november nyolcadikán a helyiségüket elárverezték bútoraikkal együtt.

A szünetelés nem volt tartós. Ezernyolcszáznyolcvanegy június elsején Institoris Kálmán vezetésével a páholy tagjai már kérelmezték a Nagypáholytól az újraélesztést. Az ugyancsak „elaltatott” aradi „Petőfi” páholy volt főmestere, Bíró Imre is nyilatkozott, hogy az újjáéledő „Széchenyi” páholyhoz kívánnak csatlakozni az egykori „Petőfi” páholy tagjai.

Későbbi feljegyzést nem találtam a „Széchenyi” páholyról. Eltűnt, mint az aradi szabadkőművesség. Csak tetteik, hatásuk, emléküik él.

Következzék az aradi „Széchenyi” páholy tagnévsora:

1. Abramovits Mihály mérnök.
2. Andrányi Béla kereskedő.
3. Andrányi Gusztáv kereskedő.
4. Auerbach Miksa fényképész.
5. Banajoth László jegyző.
6. Bauer Gyula kalapos.
7. Bauer Róbert kalapkereskedő.
8. Bánhidi Béla báró magánzó.
9. Bánhidi Sándor földbirtokos.
10. Bárczy Alajos postamester.
11. Bildhauer Adalbert jegyző.

12. Bing Ede kereskedő.
13. Bíró Imre földbirtokos.
14. Blau Henrik kereskedő.
15. Blau Lipót kereskedő.
16. Bobszt Victor magánzó.
17. Bochdanovits Sándor magánzó.
18. Bochel Aurél törvényszéki jegyző.
19. Bóra Béla magánzó.
20. Boros Adolf kereskedő.
21. Brinner Károly (?).
22. Brüll Zsigmond gőzmalmi igazgató.
23. Chorin Ferenc ügyvéd.
24. Chorin Zsigmond orvos, m. kir. fűrdőorvos.
25. Csermák József cukrász.
26. Csernyi Gyula tanító.
27. Dániel Gergely magánzó.
28. Dániel Kálmán közgyám.
29. Duschr Lajos mérnök.
30. Eckel Gyula gyáros.
31. Ertl József kereskedő.
32. Feitetes Emil gyárigazgató.
33. Földes János törvényszéki jegyző.
34. Frank Pál tisztviselő.
35. Frits Béla erdész.
36. Frits Róbert törvényszéki bíró.
37. Fürbacher Ferenc építész.
38. Goldscheider Béla író.
39. Gondscheider Henrik szerkesztő.
40. Grünwald Ferenc kereskedő.
41. Hegyes Miklós (?).
42. Heinrich Sándor takarékpénztári titkár.
43. Hepes Miklós törvényszéki bíró.
44. Herczog (?) magánzó.
45. Marting János kereskedő.
46. Hess József (?).
47. Hesz Adolf erdész.
48. Hets János sóhivatalnok.
49. Hollander Ignác kereskedő.
50. Horváth Imre erdész.
51. Horváth János pékmester.
52. Institoris Jenő mérnök.
53. Institoris Kálmán főjegyző.
54. Kovács Károly (?).
55. Krausz Albert kereskedő.
56. Kristyory Lehel ügyvéd.
57. Ifjabb Kristyory Jakab (?).
58. Leopold Ottó gépész.
59. Lóbe Ottó könyvvezető.
60. Madár Mátyás igazgató-tanító.
61. Mahler Rudolf kávé.
62. Makovecs János lapmunkatárs.
63. Markó Adolf (?).
64. Martoni Mátyás asztalos.
65. Máday Mátyás tanító.

66. Megyessy József könyvvezető.	95. Somogyi József tanító.
67. Dr. Michaelis Albert orvos.	96. Spitz Manó kereskedő.
68. Milder Zsigmond kereskedő.	97. Spitzer Benjámín földtulajdonos.
69. Mointi János kereskedő.	98. Steinitzer Károly (?).
70. Nachtwégh György gyáros.	99. Strauch Alajos nyomdász.
71. Nattland Bernát mérnök.	100. Szabadkay Sámuel tanító.
72. Náday Mózes (?).	101. Szendrey József kereskedő.
73. Neumann Adolf kereskedő.	102. Szomtag Gyula kereskedő.
74. Neumann Dániel gépész.	103. Taytler Lajos gyáros.
75. Némethy Károly tanító.	104. Teutsch Jakab kereskedő.
76. Parecz István aljegyző.	105. Toitschek Károly gazdatiszt.
77. Pálffy József mérnök.	106. Tonnes Ede kereskedő.
78. Pollák Gyula kereskedő.	107. Türk Ottó gazda.
79. Radnay Károly tisztviselő.	108. Urbán Iván földbirtokos.
80. Rajcsányi Albert magányzó.	109. Urbán Joan földbirtokos.
81. Ranspurg Mór könyvkereskedő.	110. Verbos Ádám asztalos.
82. Reiner Bernát tanító.	111. Vidéky Ferencz fogorvos.
83. Rédl Károly kereskedő.	112. Vogl Gyula kereskedő.
84. Rédl Mór kereskedő.	113. Wally Mátyás könyvkereskedő.
85. Riesenfeld Gyula gyárigazgató.	114. Weiler Sándor kereskedő.
86. Dr. Robitsek Ágoston ügyvéd.	115. Weitner József bérlő.
87. Rosenfeld Lajos kereskedő.	116. Werner Mór kereskedő.
88. Salacz Béla törvényszéki jegyző.	117. Wertes Sándor (?).
89. Schaeffer Lipót kereskedő.	118. Winkler Vilmos gyáros.
90. Schabitz Henrik kertész.	119. Wintler Ede kereskedő.
91. Schmetter Ármin orvos.	120. Wintushka Róbert gyárigazgató.
92. Schmidt Bernát tanító.	121. Zemplényi Sándor fakereskedő.
93. Schreyer József földész.	122. Zinkeisen Richárd kereskedő.
94. Singer Lajos kereskedő.	

Berényi Zsuzsanna Ágnes, dr. - Budapest, Király, 27, H-1072, bermatsz@freemail.hu

Irodalom

ABAFI Lajos

1993 A szabadkőművesség története Magyarországon (Reprint), Akadémiai Kiadó, Budapest.

BERÉNYI Zsuzsanna Ágnes

1994 Szabadkőművesi páholynévsorok Kelet-Magyarországból, *Névtani Értesítő*, 16, 56–65.

1995 A kolozsvári „Unio” páholy és múzeumai, *Tanulmányok a természettudományok, a technika és az orvoslás történetéből* 1995, Budapest, 94–96.

2000 „... nyelvünket nem adjuk”. A romániai magyar szabadkőműves páholyok végnapjai, *Europa 3 Annales*, 127–151.

2001 Székelyudvarhelyi szabadkőműves iratok 1913–17, *Acta (Siculica)* 2000/1, Sepsiszentgyörgy, 287–296.

**Liste nominale din perioada dualistă ale lojelor francmasonice din Arad
(Liste francmasonice din estul Ungariei II.)**

(Rezumat)

Ultima treime a sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea reprezintă perioada de prosperitate a francmasoneriei din Ungaria. Lucrarea prezintă date despre activitatea umanitară, socială și culturală a lojelor francmasonice din Arad, înființate după 1868: lojele „Fraternitas”, „Összetartozás” (Solidaritate), „Széchenyi”, „Petőfi”. Pe lângă acestea, lucrarea cuprinde și evidența membrilor celor patru loje.

**Memberlists of the Freemason Lodges from Arad in the Dualist Period
(Eastern-Hungarian Freemason Lists II.)**

(Abstract)

The period from 1871 to 1920 was the most prosperous period of the Hungarian freemasonry. The paper presents data concerning the social, cultural activity of the masonic lodges from Arad founded after 1868: „Fraternitas”, „Összetartozás” (Solidarity), „Széchenyi”, „Petőfi”. Lists of the members of these lodges are also published.